

Стовбур О. В.,

*аспірантка кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО ВІДТВОРЕННЯ ОДИНИЦЬ УКРАЇНСЬКОГО САКРАЛЬНОГО ОНОМАСТИКОНУ

Сучасний етап розвитку глобалізованої світової спільноти призвів до активізації не лише міжкультурної, а також міжконфесійної комунікації; це, в свою чергу, посилило інтерес філологічних наук до лексики релігійної сфери. Відповідно, на перший план виносяться проблеми перекладознавчого характеру. Саме цим, разом з недостатньою дослідженістю певних питань і визначається **актуальність** дослідження.

Метою дослідження є виявлення механізмів англомовної інтерпретації українських одиниць сакрального ономастикону. Відповідно **об'єктом** дослідження стали теоніми (власне ім'я Бога, Божої матері, ангелів) та агіоантропоніми (назви святих); **предметом** – способи їх перекладу англійською мовою.

В основі одиниць, що аналізуються, лежить спільна ознака: поперше, власне ім'я, по друге, ознака святості. Розглянемо способи їх англомовної інтерпретації. Щодо англомовного відтворення імен Бога, в цілому воно не представляє собою особливих перекладацьких труднощів і передається або еквівалентним відповідником (*Господь/The Lord* [4, с. 164], *Спаситель/The Saviour* [4, с. 248], *Викупитель/The Redeemer* [4, с. 106]), або за допомогою калькування (*Цар Слави/The King of Glory* [4, с. 79]). Деякі з найменувань (*Вседержитель, Всевідаючий*) передаються еквівалентними відповідниками з грецької (*Omnipotent, Omniscient*) [4, с. 93].

Стосовно найменувань Богоматері, то слід перш за все зауважити, що в православній традиції існує велика кількість номінацій образу Богоматері. В англомовній, здебільшого протестантській традиції, взагалі не існує практики вшанування Божої Матері, тож відповідні одиниці для англомовного реципієнта є реаліями іншомовної культури. Саме цей факт і затруднює адекватне англомовне відтворення цих найменувань. Так, теонім *Богородиця* відтворюється англійською мовою за допомогою еквівалентного відповідника (з грецької *Theotokos*), Матір Божа – калькуванням (*Mother of God* [4, с. 199]). Складнішим є процес відтворення диференціаторів теоніму

присноблагшена та *пренепорочна*. За браком в англійській мові відповідного префіксу, вони передаються за допомогою кальки *ever-blessed* та аналога *most pure*. Проте слід зазначити, що інколи зустрічається варіант перекладу за допомогою транскрибування (*preneporochna*) [2]. Такий варіант для англомовного реципієнта є форенізованим і для людини, незнайомої з термінологією східної церкви, може бути незрозумілим. Найкращим, на наш погляд, буде варіант поєднання транскрипції та експлікації – *preneporochna (most pure)*.

Далі розглянемо **агіоантропоніми** та способу їх англомовного відтворення. Як правило, в їхній структурі є чин святості, ім'я та диференціатор, що уточнює найменування. Щодо першого компоненту, то в англійській мові існує багато усталених відповідників (*пропок/prophet, апостол/apostle, мученик/martyr, святий/saint*). Однак є диференціатори, відтворення яких може призвести до певних труднощів. Зокрема, при перекладі одиниць *святитель* та *преподобний*; перша відтворюється за допомогою генералізованого терміну *saint*, друга – загальноприйнятим в західній традиції терміном *venerable*, що не зовсім точно передає православний компонент цього агіоантропоніма.

Другий компонент агіоантропоніму – власне ім'я. Багато імен святих, як правило, мають усталені в англійській мові відповідники (*Andrew, John, Paul, Maria, etc.*), які опосередковано прийшли в українську та англійську мови, в основному, з грецької мови та латини. Проте сучасний підхід до іншомовної презентації власних назв надає перевагу транслітерованому варіанту (*Хома/Khoma, Андрій/Andrii, Іван/Ivan* тощо). Найбільш вдалим, на наш погляд буде комплексне перекладацьке рішення, наприклад, *St. Mykola (Nicholas)*; схоже рішення використовують зарубіжні православні приходи, наприклад, *Holy Nikolai Orthodox Church* (Норвегія [1]). Використання тільки традиційних англомовних відповідників при перекладі може призвести до небажаної вестернізації агіоантропонімів, особливо коли вони використовуються в назвах православних храмів. З іншого боку, імена святих Кирила та Методія у всьому світі мають усталені англомовні відповідники *Cyril and Methodius*, тож навряд чи потрібно нехтувати цією традицією, коли йдеться про переклад для англомовного реципієнта. Однак, з огляду на слов'янське походження цих святих, можливо прийняти компромісний варіант – за канонами англомовної традиції та формальною транслітерацією одночасно (*Cyril and Methodius/Kirilo and Mefodii*).

Найбільші труднощі при відтворенні англійською мовою спричиняє наступний елемент агіоантропоніма – диференціатор. У складі агіоантропоніму він може виконувати функцію номінатора (Притиск, Обручник, Стовпник), дескриптора (Мироточивий, Златоустий) або

локалізатора (Почаївський, Печерський). Розглянемо декілька прикладів перекладу англійською мовою відомого документа Української церкви – Патерика Києво-Печерського, зробленого американським перекладачем М. Геппеллом.

...*The God-loving prince Jaroslav liked Berestovo...* [3, с. 19].

...*and miracles of the blessed passion-sufferers Boris and Gleb...* [3, с. 24].

...*The divinely-inspired Feodosij answered him meekly...* [3, с. 33].

Наведені приклади показують, що диференціатори-дескриптори до імен українських святих (*Боголюбивий, блаженні страстотерпці, Богодухновенний*) в усіх випадках передаються англійською мовою за допомогою калькування.

Аналіз виявив, що перекладацькі рішення для одиниць сакрального ономастикону залежать від певних факторів. Так, теоніми та агіоантропоніми зазвичай відтворюються способом транслітерації чи аналога у випадку однокомпонентності їх структури та калькуванням для багатоконпонентних одиниць. При відтворенні значення відповідних одиниць сакрального ономастикону необхідно перш за все робити це з огляду на адресата. На нашу думку, найкращим є спосіб, який наблизить реципієнта до сприйняття лексем чужої культури – комбінований варіант транскрипції та калькування, що пояснює нову лексему.

На жаль, слід зазначити відсутність уніфікованого підходу до цього процесу. Так, лексикографічні джерела надають різні варіанти англійської інтерпретації тих чи інших агіоантропонімів; ще більшим розмаїттям відзначаються вебсайти православних церков Європи, США тощо. Все це негативно позначається як на процесі перекладу сакральних одиниць, так і в більш глобальних аспектах, а саме на міжкультурній та міжконфесійній комунікації.

Список використаних джерел:

1. Holy Nikolai Orthodox Church in Norway. URL: <http://ortodoks.org/Kirkeseid/ENsite.html> (дата звернення 10.03.2023).

2. The Byzantine Forum. URL: <http://www.byzcath.org/forums/ubbthreads.php?topics/247264/re-official-orthodox-positions-on-the-rc-church> (дата звернення 10.03.2023).

3. The Paterik of the Kievan Caves Monasteries. Translated by Muriel Heppell. English Translations Volume I. Ukrainian Research Institute of Harvard University: *Harvard University Press*. USA, 1989. 322 p. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/11678/file.pdf>

4. С. І. Прус, Г. О. Волкова. Англо-український і українсько-англійський ідеографічний словник-довідник християнської лексики і фразеології. Запоріжжя, 2013. 280 с.